

vitalnosti političke kulture Nemačke, jer je iskazano snažno zanimanje za zločinačku fašističku praksu i spremnost da se ne povuče crta ispod prošlosti. Teško je verovati da ona u tom pogledu može biti uticajna opomena balkanskoj političkoj kulturi i šovinističkom genocidu malih balkanskih naroda, a još manje da bi ih mogla dovesti do svesti o negativnoj utopiji furor balcanicus. To će biti moguće tek kada počne sistematična i organizovana naučna kritika pogubnog "patriotskog" šovinizma vlastite, a ne tuđe nacije. Jugoslovenska nauka ne bi trebala da čeka da to drugi prvi počnu.

4. VALZER DEBATA: fašizam kao moralna toljaga.

Nestanak hladnog rata značio je iščezavanje i stabilne polarizacije idejnih sukoba. Usled nestanka zajedničkog neprijatelja – socijalizma počinju se ubrzano razlikovati interesi SAD od EU, a unutar Evrope jača nacionalna polarizacija. Globalizacija nastoji da unese reda u zamršenost nove interesne podele. Izgleda da je uspešnija na ekonomskom i vojnom nego na istorijsko-ideološkom planu. Globalizacija lakše usaglašava ekonomske i vojne razlike nego istorijsko sećanje. Ovo ne bi bilo toliko važno da sećanje nema aktivnu ulogu. Na primeru odnosa prema fašizmu treba pokazati kako kritike sa različitih polazišta mogu biti čak podudarne, premda suštinski različite. U središtu je holokaust kao simbol fašističkih zločina, koji, međutim, prima šire značenje i zbog osećajne komponente lako se politizuje. Tri su najvažnija obrasca instrumentalizacije holokausta: 1. isticanje holokausta kao trajnog dela identiteta nemačkog narodau cilju opomene na opasnost novog fašizma i desnog ekstremizma; 2. potiskivanje holokausta kao "moralne toljage", koje remeti normalizaciju nemačke države i sprečava obnovu skršene nacionalne svesti; 3. prenataglašavanje holokausta kao neuporedivog zločina i simbola trajnog monopola na žrtvu, zbog jevrejskih pretenzije na obeštećenje i u cilju pravdanja ekspanzije Izraela i SAD (holokaust industrija). Ova tri tumačenja holokausta kao simbola zločina fašizma iskazuju polarizaciju i usmerenost glavnih struje teorija o fašizmu nakon nestanka hladnog rata. Ona se podudaraju sa interesima raznorodnih idejnopoličkih snaga. Za razliku od hladnoratovske polarizacije između teorija o fašizmu i teorija o totalitarizmu, sada je teorijska i idejnopolička zamršenost kod tumačenja i ideološkog korišćenja fašizma izrazitija. Zbog prolaznog podudaranja interesa dolazi do sličnog gledanja na holokaust kod najrazličitijih idejnopoličkih struja. Kako se različiti interesi mnogu prelamati u sličnim pogledima na neke krupne istorijske tačke govori npr. srodno gledanje na holokaust kod dela evropske levice, levih liberala u SAD i nemačkih konzervativaca? Vidljivo je odsustvo jasne polarizacije u misli o fašizmu zbog slabljenja kritike kapitalizma i pojave novih protivrečnosti (između SAD i SR Nemačke, porasta i normalizacije nacionalizma koji slabi kritičnost prema fašizmu, sukoba Jevreja i evropskih banaka od kojih traže obeštećenje, sukoba cionista i anticionista i sl). Novi problem poslehladnoratovske kritike ideologije je u tome što različiti interesi stvaraju slične otpore, koji se prelamaju u sličnom odnosu prema fašizmu. Zato u svakom konkretnom slučaju treba pažljivo istražiti da li prevladava trajnija podudarnost interesa, dublja idejnoistorijska srodnost, ili samo prolazna saglasnost koju nameće postojanje zajedničkog neprijatelja.

4. 1. "Manifest Berlinske republike" ili lična težnja za normalizacijom?

Nakon ponovnog ujedinjenja Nemačke, a naročito nakon pomeranja prestonice u Berlin, promenio se odnos prema fašizmu. Sećanje na fašizam Berlinske republike razlikuje se od sećanja Bonnke republike. Takav se bar utisak stiče. Da li je već samo ponovno ujedinjenje